

LA TASCA DEL TRADUCTOR¹

WALTER BENJAMIN

Traducció: Marc Jiménez Buzzi

Mai no resulta productiu per al coneixement d'una obra d'art o d'una forma artística prendre en consideració els receptors. No és tan sols que qualsevol referència a un públic determinat o als seus representants ens desencamina, sinó que ja el concepte d'un receptor «ideal» és contraproductiu en totes les discussions teòriques sobre l'art, ja que aquestes només estan obligades a pressuposar l'existència i l'essència de l'ésser humà en general. Així mateix, l'art pressuposa l'ésser físic i espiritual de l'home, però no en presumeix l'atenció en cap de les seves obres. I és que cap poema no s'ha fet pensant en el lector, cap quadre per a l'espectador, cap simfonia per a l'audiència.

La traducció, va adreçada als lectors que no entenen l'original? Això sembla explicar suficientment la diferència de rang entre l'una i l'altra dins l'àmbit de l'art. A més, aquesta sembla l'única raó possible per tornar a dir «el mateix» una altra vegada. I doncs, què «diu» una obra literària? Què comunica? A qui l'entén, ben poca cosa. El que hi és essencial no és la comunicació, no és el missatge. I, tot i així, la traducció que pretengui servir de mediatra no pot transmetre res més que el missatge; és a dir, allò que no és essencial. Aquest és, doncs, un signe distintiu de les males traduccions. Ara bé, allò que existeix en una obra literària, a més a més de la comunicació —i fins i tot el mal traductor admetrà que això és l'essencial—, ¿no és considerat generalment allò inabastable, misteriós, «poètic»? ¿allò que el traductor només pot reproduir en la mesura que ell també creï poèticament? D'aquí prové, de fet, una segona característica de la mala traducció, la qual es pot definir, per tant, com la transmissió inexacta d'un contingut inessencial. I d'aquí no passarà la traducció mentre resti compromesa a servir el lector. Ara bé, si estigués destinada al lector, l'original també ho hauria d'estar. I si l'original no existeix per raó del lector, ¿com es podria entendre, llavors, la traducció en virtut d'aquest vincle?

La traducció és una forma. Per copsar-la com a tal, cal remetre's a l'original, en el qual es troba —continguda en la seva traduïbilitat— la llei d'aquesta forma. La pregunta de si una obra es pot traduir és ambigua. Tant pot preguntar si l'obra trobarà mai, entre la totalitat dels seus lectors, el seu traductor adient, com —i més pròpiament— si l'obra, en virtut de la seva pròpia essència, es presta a la traducció i, per tant —d'acord amb el sentit d'aquesta forma—, també l'exigeix. Per principi, la primera pregunta només es pot respondre de manera problemàtica, i la segona, de manera apodíctica. Tan sols un pensament superficial, en negar que la segona tingui un sentit autònom, considerarà equivalents totes dues preguntes. Enfront d'aquesta idea, cal assenyalar que certs conceptes de relació conserven el seu bon sentit —i encara potser el seu millor sentit— si no són referits d'entrada exclusivament a l'home. Així, seria lícit parlar d'una vida o d'un instant inoblidables encara que tots els homes els haguessin oblidats. Si l'essència d'aquesta vida o d'aquest instant exigís que no fossin oblidats, aquell predicat no implicaria cap falsedat, sinó únicament una exigència no satisfeta pels homes i, a la vegada, la referència a un àmbit on sí que seria satisfeta: al

record de Déu. D'una manera anàloga, hauríem de seguir considerant la qüestió de la traduïbilitat de les creacions lingüístiques encara que aquestes fossin intraduïbles per als homes. I, ben mirat, ¿no ho haurien de ser totes, fins a cert punt, si entenem la traducció en el sentit estricte de la paraula? La pregunta de si la traducció de certes creacions lingüístiques és exigible s'ha de formular en aquest mateix nivell d'abstracció; ja que podem establir el següent principi: si la traducció és una forma, la traduïbilitat ha de ser un contingut essencial de certes obres.

Que la traduïbilitat pertanyi a l'essència de certes obres no vol dir que la seva traducció sigui essencial per a elles mateixes, sinó que un determinat significat, que és inherent als originals, es manifesta en la seva traduïbilitat. És evident que una traducció, per molt bona que sigui, mai no podrà significar res per a l'original; tot i així, en virtut de la traduïbilitat de l'original, la traducció hi està relacionada per un vincle molt estret. De fet, aquesta relació esdevé més estreta quan ja no significa res per a l'original. És lícit considerar aquest vincle una continuïtat natural i, fins i tot —per ser més exactes—, una continuïtat vital. Així com les manifestacions de la vida, sense significar res per a allò viu, hi estan estretament relacionades, així mateix la traducció brosta de l'original; si bé, és cert, no tant de la seva vida com de la seva «supervivència»,² per tal com la traducció és posterior a l'original i, en el cas de les obres importants —que mai no troben el seu traductor adient en l'època de la seva naixença—, caracteritza l'estadi de la seva pervivència. Cal entendre la idea de la vida i de la pervivència de les obres d'art d'una manera plenament objectiva, no metafòrica. Fins i tot en les èpoques de pensament més obtús es conjecturava que no era lícit limitar la vida a la corporeïtat orgànica. No es tracta, però, d'estendre'n el domini sota el dèbil ceptre de l'ànima, com va intentar fer Fechner,³ ni —encara menys— de definir-la a partir dels factors de la vida animal, encara menys normatius, com ara la sensibilitat, la qual no pot caracteritzar-la més que ocasionalment. Ben al contrari, només si s'adjudica vida a tot allò de què hi ha història, a allò que no es limita a ser l'escenari de la història, se li farà justícia al concepte de vida: és a partir de la història —no a partir de la natura, i encara menys d'una natura tan vacil·lant com la sensibilitat o l'ànima— que cal delimitar en última instància els contorns de la vida. Per això, la tasca del filòsof consisteix a concebre tota la vida natural a partir de la vida de la història, més extensa. I la vida ulterior de les obres, ¿no és, si més no, incomparablement més fàcil de reconèixer que no la de les criatures? La història de les grans obres d'art coneix les fonts de les quals provenen, la seva creació en l'època de l'artista i els períodes de la seva pervivència —per principi eterna— en les generacions posteriors. Això últim significa, quan s'esdevé, la glòria. Les traduccions que són alguna cosa més que mediacions neixen quan una obra ha assolit, en la seva pervivència, l'època de la glòria. Per tant, no és que les traduccions estiguin al servei d'aquesta glòria —com els mals traductors acostumen a dir, quan parlen de la seva feina—, sinó que més aviat li deuen la seva existència. En elles, la vida de l'original assoleix el seu desplegament últim i més extens, un desplegament sempre renovat.

Aquest desplegament, per ser el d'una vida peculiar i elevada, està determinat per una finalitat peculiar i elevada. Vida i finalitat: tot i que la seva relació sembla evident, escapa gairebé al coneixement i es revela només si el fi últim al qual tendeixen totes les finalitats particulars de la vida és buscat, no en la mateixa esfera de la vida, sinó en una altra de més elevada. En definitiva, tots els fenòmens vitals dirigits a un fi, com la seva finalitat en un sentit general, no són útils per a la vida, sinó que serveixen per expressar-ne l'essència, per mostrar-ne el significat. Així, en última instància, la traducció serveix per expressar la relació més íntima de les llengües entre

elles. La traducció no pot revelar o establir ella mateixa aquesta relació oculta; sí que pot, en canvi, mostrar-la, tot realitzant-la d'una manera germinal o intensiva. I aquesta representació d'un significat per mitjà de la temptativa, per mitjà del germen de la seva realització, és un mode de representació ben peculiar i que a penes es pot trobar en l'àmbit de la vida no lingüística; ja que aquest àmbit coneix, en la forma d'analogies o de signes, altres tipus de referència que no són la realització intensiva, és a dir, anticipadora o indicadora. Quant a aquella relació íntima entre les llengües, es tracta d'una relació de convergència peculiar. Consisteix en el fet que les llengües no són estranyes entre elles, sinó que, a priori i deixant de banda totes les relacions històriques, estan emparentades en allò que volen dir.

Amb aquest intent d'explicació, però, sembla que la nostra reflexió desemboca de nou, a través d'estèrils marrades, en la teoria tradicional de la traducció. Si les traduccions han d'acreditar el parentiu entre les llengües, ¿com podrien fer-ho d'una altra manera que no fos transmetent amb un màxim d'exactitud la forma i el sentit de l'original? Ara bé, és evident que aquella teoria seria incapaç de dir res sobre el contingut d'aquesta exactitud, ja que en darrera instància no sabria donar compte d'allò que en les traduccions és essencial. El cert, però, és que en una traducció el parentiu entre les llengües es certifica d'una manera molt més profunda i precisa que per la semblança superficial i indefinible entre dues obres literàries. Per comprendre la relació genuïna entre l'original i la traducció, cal aplicar un raonament anàleg en el seu propòsit a l'argumentació amb què la crítica del coneixement ha de demostrar la impossibilitat de la teoria del reflex. Si allà es demostra que en el coneixement no pot existir l'objectivitat —i ni tan sols la pretensió d'aspirar-hi—, si aquesta consistís en còpies de la realitat, aquí es pot demostrar que cap traducció no seria possible si segons la seva essència última aspirés a la semblança amb l'original, ja que en la seva pervivència, que necessàriament implica transformació i renovació d'allò viu, l'original es modifica. Fins i tot les paraules més ben fixades experimenten una maduració perllongada.⁴ Allò que en l'època d'un autor pot haver estat la tendència de la seva llengua poètica, més tard es pot estroncar; poden sorgir tendències immanents a partir de les formes creades. El que aleshores era jove, més tard pot esdevenir gastat; i el que era normal pot resultar arcaic. Buscar l'essencial d'aquestes transformacions —com d'aquelles altres, igualment constants, que experimenta el sentit— en la subjectivitat de les generacions posteriors, i no en la vida més pròpia de la llengua i de les seves obres, equivaldria —fins i tot si admetem el psicologisme més cru— a confondre el fonament i l'essència d'una cosa, o, dit amb més rigor, a negar per impotència del pensament un dels processos històrics més potents i productius. I encara que es convertís l'últim cop de ploma de l'autor en el cop de gràcia de l'obra, ni això no salvaria aquella teoria morta de la traducció; perquè, així com el to i el significat de les grans obres literàries canvien radicalment amb el pas dels segles, de la mateixa manera canvia la llengua materna del traductor. Més encara, mentre que la paraula de l'autor perdura en la seva llengua, fins i tot la traducció de gran valor està destinada a diluir-se dins el creixement d'una llengua i afonar-se en la llengua renovada. Està tan lluny de ser la sorda equació entre dues llengües mortes, que és precisament a la traducció —d'entre totes les formes— que pertoca —com a característica més pròpia— sentir la maduració perllongada de la paraula estrangera i els dolors⁵ de la paraula pròpia.

Si en la traducció es manifesta un parentiu o afinitat entre les llengües, això es produeix de tota una altra manera que per la vaga semblança entre còpia i original. D'altra banda, és evident que no és necessari que hi hagi semblança en el parentiu. Així mateix, el concepte de parentiu és emprat en aquest

context en la seva accepció més restringida, ja que per definir-lo no n'hi ha prou amb la identitat d'origen en tots dos casos, per bé que, òbviament, el concepte d'origen segueixi sent indispensable per definir el seu significat més restringit. On es pot buscar l'afinitat entre dues llengües, si exceptuem d'entrada el seu parentiu històric? En qualsevol cas, resulta tan inútil buscar-la en la semblança entre les obres literàries com en la que presenten les seves paraules. Ben al contrari, tot el parentiu suprahistòric entre les llengües es basa en el fet que en cada una d'elles, presa com un tot, és significada una cosa, que, tot i que és la mateixa en tots els casos, no és a l'abast de cap d'elles, sinó només al de la totalitat de les seves intencions mútuament complementàries: la llengua pura. En efecte, mentre que tots els elements aïllats de les llengües estrangeres —paraules, frases, estructures— s'exclouen mútuament, aquestes llengües es complementen en les seves intencions. Per entendre exactament aquesta llei, una de les fonamentals de la filosofia del llenguatge, cal distingir, en la intenció, el significat (*das Gemeinte*) del mode de significació (*die Art des Meinens*). En *Brot* i en *pain* el significat és sens dubte el mateix, però el mode de significar és diferent. Dels modes de significació prové que aquestes dues paraules impliquin coses distintes per a l'alemany i per al francès, que no les considerin intercanviables i, més encara, que en última instància totes dues paraules tendixin a excloure's; segons el significat, en canvi, ambdues paraules, considerades de manera absoluta, volen dir una i idèntica cosa. Mentre que el mode de significació s'oposa en aquestes dues paraules, es complementa en les dues llengües de les quals procedeixen. En elles, el mode de significació completa el significat. Efectivament, en les llengües aïllades, incompletes, el que es significa no podrà trobar-se mai en una autonomia relativa, com en les paraules i frases aïllades, sinó que restarà immers en un flux incessant fins que, a partir de l'harmonia de tots aquells modes de significació, pugui sorgir com la llengua pura. Entretant romandrà ocult en les llengües. Ara bé, si aquestes creixen fins a la fi messiànica de la seva història, és la traducció la que se sent incitada per la pervivència eterna de les obres i el renaixement infinit de les llengües a comprovar una vegada i una altra aquest creixement sagrat de les llengües: per saber a quanta distància de la revelació es troba el que per a elles roman ocult i fins a quin punt pot fer-se present en el coneixement d'aquesta distància.

Amb això, però, es reconeix que tota traducció no és sinó una manera, per dir-ho així, provisional d'abordar l'estranyesa de les llengües. Resoldre aquesta estranyesa d'una manera que no sigui temporal o provisional, sinó instantània i definitiva, els és vedat als homes, o, en tot cas, no hi poden aspirar de manera directa. De manera indirecta, però, el creixement de les religions fa madurar en les llengües la semença latent d'una llengua més elevada. Així, doncs, la traducció, tot i que —a diferència de l'art— no pot pretendre que les seves obres perdurin, tanmateix no pot dissimular que es troba encaminada cap a l'estadi últim, definitiu i decisiu de tota creació lingüística. En ella, l'original creix fins a assolir una atmosfera lingüística, per dir-ho així, més elevada i més pura, en la qual certament no pot viure de manera permanent, com tampoc no hi accedeix ni de bon tros amb totes les parts de la seva figura; però no deixa, si més no, d'indicar-la amb una insistència prodigiosa, com si es tractés de l'àmbit predestinat, però vedat, on les llengües es reconcilien i es consumeixen. Aquest àmbit no pot assolir-lo tot ell, però s'hi troba allò que en la traducció és més que comunicació. Aquest nucli essencial pot definir-se més exactament com aquella part d'una traducció que al seu torn és intraduïble. Per més que se n'extregui i es tradueixi tota la matèria comunicable possible, sempre restarà encara, intocable, aquell element que orienta la feina del veritable traductor. Això no

és traslladable com la paraula poètica de l'original, ja que la relació entre el contingut i la llengua és del tot diferent en l'original i en la traducció. Si en l'original llengua i contingut constitueixen una certa unitat, com la del fruit i la seva pell, la llengua de la traducció embolcalla el seu contingut com una capa reial que forma grans plecs, ja que significa una llengua més elevada que ella mateixa i resta així, en relació amb el seu propi contingut, inadequada, violenta i estranya. Aquesta clivella impedeix el trasllat, alhora que el fa sobrer, ja que tota traducció d'una obra pertanyent a un determinat moment de la història de la llengua representa, pel que fa a un aspecte determinat del seu contingut, les traduccions a totes les altres llengües. Així, doncs, la traducció trasplanta l'original a un àmbit lingüístic almenys — irònicament— més definitiu, en la mesura que cap altra traducció ja no el podrà traslladar d'aquí, sinó que, en el mateix àmbit, sempre l'haurà d'eleva de nou i en altres parts. No és per casualitat que aquí la paraula *irònicament* pot fer recordar les idees típiques dels romàntics. Aquests van comprendre abans que altres la vida de les obres, de la qual la traducció ofereix una prova suprema. És cert que a penes van reconèixer aquesta virtut a la traducció i que, en canvi, van dirigir tota la seva atenció a la crítica, la qual representa un altre factor —per bé que menor— en la pervivència de les obres. Tot i així, encara que la seva teoria va tractar poques vegades la traducció, la ingent obra traductora que van dur a terme implica que van percebre l'essència i la dignitat d'aquesta forma. Aquesta percepció —tot ho indica— no ha de ser necessàriament més intensa en l'escriptor; fins és possible que en l'escriptor, pel fet de ser-ne, no hi tingui tanta cabuda. A més, tampoc la història no confirma el prejudici habitual segons el qual els grans traductors són escriptors, i els escriptors menors, traductors de menor vàlua. Una sèrie dels traductors més eminents, com Luter, Voß, Schlegel, són incomparablement més importants com a traductors que no pas com a escriptors, i alguns dels millors, com Hölderlin i George, si tenim en compte el conjunt de la seva producció, no poden ser considerats només com a escriptors; i encara menys en la seva faceta de traductors. Així com la traducció és una forma pròpia, la tasca del traductor té també un caràcter propi, que permet distingir-la clarament de la de l'escriptor.

La tasca del traductor consisteix a trobar en la llengua a la qual es tradueix aquella intenció a partir de la qual es desperta en ella l'eco de l'original. Vet aquí un tret de la traducció que la distingeix completament de l'obra literària, ja que la intenció d'aquesta no està mai dirigida a la llengua com a tal, a la seva totalitat, sinó només —de manera immediata— a determinades relacions lingüístiques. A diferència de l'obra literària, la traducció no es veu a si mateixa, per dir-ho així, en el bosc interior de la llengua, sinó que quedant-ne fora, al davant, i sense posar-hi el peu, invoca l'original, l'atrau a l'únic lloc on, cada vegada, l'eco en la pròpia llengua pot fer ressonar una obra de la llengua estrangera. No només la seva intenció es dirigeix a una cosa diferent que la de l'obra literària —és a dir, a una llengua en el seu conjunt tot partint d'una obra d'art escrita en una llengua estrangera—, sinó que, a més a més, la intenció és ella mateixa distinta: la intenció del poeta és ingènua, primera, intuïtiva; la del traductor, derivada, última, intel·lectiva; ja que el gran motiu de la integració de les moltes llengües en una de veritable inspira la seva feina. Aquesta integració, però, no implica que les frases, les obres literàries i els judicis aïllats resultin mútuament intel·ligibles —ja que continuen depenent de la traducció—: són les llengües mateixes que concorden entre elles, tot completant-se i reconciliant-se en el mode de significació. Ara bé, posat que hi hagi una llengua de la veritat en la qual es troben dipositats, sense tensió i de forma tàcita, els secrets últims que tot pensament aspira a penetrar, aleshores aquesta llengua de la veritat és la llengua veritable. I

justament aquesta llengua, en la intuïció i descripció de la qual es troba l'única perfecció a què pot aspirar el filòsof, està oculta de forma intensiva en la traducció. No existeix la musa de la filosofia, com tampoc existeix la musa de la traducció, però ni la filosofia ni la traducció no són coses banals, com pretenen els artistes sentimentals: existeix un geni filosòfic la característica més pròpia del qual és l'anhel d'aquell llenguatge que es manifesta en la traducció. «*Les langues imparfaites en cela que plusieurs, manque la suprême: penser étant écrire sans accessoires, ni chuchotement mais tacite encore l'immortelle Parole, la diversité, sur terre, des idiomes empêche Personne de préférer les mots qui, sinon se trouveraient, par une frappe unique, elle-même matériellement la vérité.*»⁶ Si el filòsof és capaç de mesurar rigorosament allò a què al·ludeix Mallarmé amb aquestes paraules, llavors la traducció, amb els gèrmens que conté d'aquesta llengua, es troba a mig camí entre l'obra literària i la teoria. Si bé la seva obra no té tant de relleu com aquestes, no deixa una petja menys profunda en la història.

Si la tasca del traductor apareix sota aquesta llum, els camins que menen a la seva solució poden esdevenir encara més foscos i inescrutables. De fet, la tasca de fer madurar en la traducció la sement de la llengua pura sembla irresoluble, impossible de concretar en cap solució. ¿Per ventura no és privada del seu sòl, aquesta tasca, si la restitució del sentit deixa de ser-hi el criteri determinant? I res més que això es pot deduir —en negatiu— de tot el que hem dit fins ara. Fidelitat i llibertat —llibertat per a la restitució del sentit i, al servei d'aquesta llibertat, fidelitat a la paraula— són els conceptes tradicionals en totes les reflexions sobre la traducció. En una teoria que busqués en la traducció una altra cosa que la restitució del sentit, sembla que no hi podrien continuar sent útils. D'altra banda, l'ús tradicional d'aquests conceptes els ha vist sempre en desavinença perpètua. I, ben mirat, què pot aportar la fidelitat a la restitució del sentit? La fidelitat en la traducció de cada paraula aïllada gairebé mai no pot transmetre el sentit complet que té en l'original, ja que aquest sentit, pel que fa a la seva significació poètica per a l'original, no s'esgota pas en allò significat, sinó que només arriba a significar alguna cosa en virtut del lligam que en la paraula uneix allò significat i el mode de significació. Això se sol expressar dient que les paraules impliquen una tonalitat afectiva. És més, la literalitat aplicada a la sintaxi fa del tot impossible la reproducció del sentit i amenaça de portar directament a la inintel·ligibilitat. Als ulls del segle XIX, les traduccions que Hölderlin va fer de Sòfocles constituïen exemples monstruosos d'aquesta literalitat. És ben fàcil d'entendre fins a quin punt la fidelitat en la restitució de la forma dificulta la restitució del sentit. Per consegüent, l'exigència de la literalitat no es pot deduir de l'interès per conservar el sentit. A la conservació del sentit serveix molt més —i molt menys, per cert, a la literatura i a la llengua— la indisciplinada llibertat dels mals traductors. Necessàriament, per tant, aquella exigència, el dret de la qual és òbvia —per bé que la raó en resti molt oculta—, ha de ser entesa a partir d'unes relacions més ben fonamentades. De la mateixa manera que, per poder tornar a ajuntar els trossos d'una àmfora, cal que aquests encaixin els uns amb els altres fins en els detalls més petits, però no és necessari que s'assemblin, així també la traducció, en comptes de fer-se similar al sentit de l'original, ha d'assimilar en la seva llengua, amorosament i arribant fins als detalls, el mode de significació de l'original, a fi que, així com els trossos trencats són recognoscibles com a fragments de l'àmfora, totes dues llengües esdevinguin recognoscibles com a esberles d'una llengua més gran. Justament per aquesta raó la traducció ha de prescindir en molt bona mesura del propòsit de comunicar res, del sentit, i en això l'original li és essencial només en la mesura que hagi eximit el traductor i la seva obra de l'esforç i l'ordre d'allò

que s'ha de comunicar. També en el terreny de la traducció és vàlid el següent: $\epsilon\upsilon \acute{\alpha}\rho\chi\eta\tilde{\iota}\nu \acute{o} \lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$, al principi hi havia la paraula. En canvi, la seva llengua pot —ha de— prendre's llibertats pel que fa al sentit, perquè no faci ressonar —com a restitució— la *intentio* del sentit, sinó el seu propi mode d'*intentio* —com a harmonia, com a complement a la llengua en què es comunica aquest. D'aquí que l'elogi més gran d'una traducció, sobretot en l'època del seu naixement, no sigui que es pot llegir com un original de la seva llengua. Per contra, la importància de la fidelitat, garantida per la literalitat, és que fa que en l'obra s'expressi el gran anhel de la complementació de les llengües. La veritable traducció és translúcida, no tapa l'original, no li obstrueix la llum, sinó que permet que la llengua pura es projecti sobre l'original, com reforçada per la seva mediació, d'una manera encara més plena. Això pot aconseguir-ho sobretot la literalitat en la transferència de la sintaxi, i és precisament ella que demostra que l'element primordial del traductor és la paraula i no la frase: la frase és el mur que hi ha davant la llengua de l'original, i la literalitat, l'arcada.

Si la fidelitat i la llibertat de la traducció han estat considerades des de sempre tendències oposades, aquesta interpretació més profunda de la primera tampoc no sembla pas reconciliar-les, sinó, ben al contrari, negar a la segona tota raó de ser. En efecte, ¿a què es remet la llibertat, sinó a aquella restitució del sentit que ara ha de deixar de ser normativa? Ara bé, encara que es pugui considerar que el sentit d'una obra lingüística és idèntic al del contingut que comunica, encara roman en ell, ben a prop i tanmateix infinitament lluny, ocult al seu dessor o més evident, crebantat per aquest sentit o més poderós, més enllà de tota comunicació, un element últim, decisiu. En totes les llengües i les seves creacions resta, al marge d'allò que és comunicable, algun element que no ho és pas i que, segons el context en què aparegui, és simbolitzador o simbolitzat. Simbolitzador en les creacions finites de les llengües; simbolitzat en l'esdevenir mateix de les llengües. I allò que s'intenta representar —o, de fet, produir-se— en l'esdevenir de les llengües és aquell nucli de la llengua pura. Si aquest nucli es troba present —tot i que ocult i fragmentari— en la vida com a allò simbolitzat en si, aleshores habita de forma simbolitzada en les creacions. Si aquella essència última, que és la mateixa llengua pura, no està lligada en les llengües més que a l'element lingüístic i les seves transformacions, en les obres, en canvi, està afectada pel sentit, pesat i aliè. Deslligar-les-en, convertir allò simbolitzador en allò simbolitzat, recuperar la llengua pura tot plasmant-la en el moviment lingüístic, és la poderosa i única capacitat de la traducció. En aquesta llengua pura, que ja no significa res ni expressa res, sinó que, com a paraula sense expressió i creadora, és allò significat en totes les llengües, tota comunicació, tot sentit i tota intenció assoleixen finalment una regió en la qual estan destinats a extingir-se. I, justament en aquesta regió, la llibertat de la traducció es garanteix un dret nou i més elevat. No pren la seva consistència del sentit d'allò que comunica, ja que la tasca de la fidelitat és precisament d'emancipar-nos-en. Per contra, la llibertat es fa certa, gràcies a la llengua pura, en la pròpia llengua. Redimir en la pròpia llengua la llengua pura desterrada en la llengua estrangera, alliberar en l'adaptació la llengua pura captiva en l'obra: aquesta és la tasca del traductor. Per aconseguir-ho, el traductor trenca els límits caducs de la seva llengua: Luter, Voß, Hölderlin i George han eixamplat les fronteres de l'alemany. Segons això, la importància que conserva el sentit per a la relació entre la traducció i l'original pot expressar-se amb una comparació. Així com la tangent toca el cercle fugaçment i en un sol punt, i és aquest contacte, i no el punt en què es produeix, allò que li prescriu la llei segons la qual continuarà

traçant la seva trajectòria rectilínia fins a l'infinit, així també la traducció toca l'original fugaçment i tan sols en el punt infinitament petit del sentit, per després, segons la llei de la fidelitat, seguir la seva trajectòria més pròpia en la llibertat del moviment lingüístic. La veritable significació d'aquesta llibertat l'ha caracteritzada —tot i que sense anomenar-la ni justificar-la— Rudolf Pannwitz⁷ en unes consideracions que es troben en *La crisi de la cultura europea* i que, junt amb les frases de Goethe en les notes per al *Divà*, bé podrien ser el millor que a Alemanya s'ha publicat sobre teoria de la traducció. S'hi llegeix el següent: «les nostres traduccions, fins i tot les millors, parteixen d'un principi erroni: volen germanitzar l'indi, el grec o l'anglès, en lloc d'indianitzar, hel·lenitzar i anglicitzar l'alemany. Senten un respecte molt més gran pels usos de la pròpia llengua que no per l'esperit de l'obra estrangera. [...] L'error fonamental del traductor és de fixar l'estat contingent de la seva llengua, en comptes de somoure'l violentament per mitjà de la llengua estrangera. Cal que, sobretot quan tradueix d'una llengua molt llunyana, es remunti fins als últims elements de la llengua, allà on la paraula, la imatge i el so formen una unitat; cal que eixampli i aprofundeixi la seva llengua a través de la llengua estrangera. Ningú no té idea de fins a quin punt això és possible, en quina mesura pot transformar-se una llengua o que dues llengües gairebé només es diferenciï com es diferenciï dos dialectes, però només si deixem de considerar-les superficialment i les considerem amb el rigor suficient».

La traduïbilitat de l'original és el que determina objectivament fins a quin punt una traducció pot correspondre a l'essència d'aquesta forma. Com menys valor i dignitat té la seva llengua, com més és comunicació, menys pot guanyar-hi la traducció, fins al punt que la total preponderància del sentit, ben lluny de ser l'alçaprem d'una traducció formalment perfecta, la fa fracassar. Com més elevat sigui el caràcter d'una obra, més traduïble seguirà sent fins en el contacte més fugaç amb el seu sentit. Això afecta, evidentment, només els originals. Les traduccions, en canvi, resulten intraduïbles, no pas perquè el sentit s'hi adhereixi amb gravetat, sinó a causa de l'excessiva fugacitat d'aquesta adherència. Això, com qualsevol altre aspecte essencial, ho confirmen les traduccions de Hölderlin, especialment les que va fer de les dues tragèdies de Sòfocles. L'harmonia de la llengua hi és tan profunda, que la llengua hi frega el sentit com el vent frega una arpa eòlica. Les traduccions de Hölderlin són arquetips de la seva forma; amb les traduccions més perfectes dels mateixos textos manté una relació anàloga a la de l'arquetip amb el model, com demostra la comparació de les traduccions de la tercera oda pítica de Píndar realitzades per Hölderlin i per Borchardt.⁸ Justament per això habita en elles, més que en altres, el perill primigeni i monstruós de totes les traduccions: que les portes d'una llengua talment eixamplada i dominada es tanquin i deixin el traductor en el silenci. Les traduccions de Sòfocles van ser l'última obra de Hölderlin. En elles, el sentit es precipita d'abisme en abisme i corre el risc de perdre's en les pregoneses sense fons de la llengua. Però hi ha un aturador. Tanmateix, cap text no el garanteix, llevat del text sagrat, en el qual el sentit ha deixat de ser la divisió de les aigües entre el corrent de la llengua i el corrent de la revelació. Quan el text pertany en la seva literalitat, de manera immediata i sense la mediació del sentit, a la llengua veritable, a la veritat o a la teoria, és absolutament traduïble; certament no en virtut d'ell mateix, sinó en virtut de les llengües. Enfront d'aquest text, s'exigeix de la traducció una confiança tan il·limitada que, així com en ell estan unides sense tensió llengua i revelació, així també en la traducció han d'unir-se la llibertat i la literalitat en la forma de la versió interlineal. Tots els grans textos contenen entre les línies en un grau o altre —

només els textos sagrats en un grau superlatiu— la seva traducció virtual. La versió interlineal del text sagrat és l'arquetip o ideal de tota traducció.

---

¹ Per afinar i corregir la meua versió, he utilitzat les següents traduccions: la castellana de Pilar Estelrich (en En: Lafarga, Francisco (ed.): *El discurso sobre la traducción en la historia. Antología bilingüe*. Barcelona: EUB, 1996, p. 448-470), la francesa de Maurice de Gandillac (*Mythe et violence*, Paris: Denoël, 1971, p. 261-275), l'anglesa de Harry Zohn (*Selected Writings*, vol. 1, 1913-1926, Cambridge: Harvard University Press, 1996, p. 253-263) i la portuguesa de Karlheinz Bark i altres (<http://www.lettras.ufmg.br/vivavoz/data1/arquivos/atarefadotradutor-site.pdf>).

² Com remarca Paul de Man («Conclusiones: *La tarea del traductor* de Walter Benjamin», dins *La resistencia a la teoría*, Visor, 1990), *Überleben* («supervivència») es relaciona també al nivell dels significants amb *Übersetzen* («traduir»).

³ Gustav Theodor Fechner (1801-1887). En la seva obra *Elements de psicofísica* prova d'establir una ciència exacta de les relacions entre els fenòmens físics i mentals, que resumeix en una veritat filosòfica fonamental: que la ment i la matèria no són sinó dos modes diferents de concebre una sola i la mateixa realitat. Va establir la psicofísica com un dels mètodes fonamentals de la psicologia científica.

⁴ *Nachreife* és un terme tècnic que designa la maduració, durant l'emmagatzematge, de la fruita que ha estat collida sense haver madurat del tot.

⁵ *Wehe*, que genèricament vol dir «dolors», també pot designar, de manera específica, els dolors o les contraccions del part. Així, com assenyala De Man, l'original resulta ambigu en aquest punt: els dolors tant poden ser els provocats pel fet que, en la traducció, la llengua d'arribada s'eixampla, neix a una nova vida (idea desenvolupada més endavant), com els inherents a tota traducció conscient de la seva proverbial mancança o retardament, del seu desplaçament.

⁶ «Com que les llengües són imperfectes per ser diverses, falta la suprema: atès que pensar és escriure sense accessoris ni xiuxiueig, però amb la tàcita paraula immortal, la diversitat dels idiomes a la Terra no permet a ningú pronunciar les paraules que, altrament, es trobarien mitjançant una encunyació única, que seria, al seu torn, materialment la veritat.» Mallarmé: «*Variations sur un sujet*», dins *Oeuvres complètes*, París: Gallimard, 1945, p. 363-364.

⁷ Rudolf Pannwitz (1881-1969), poeta-filòsof d'obra vasta i variada, membre durant un temps del cercle de George, va expressar la seva polèmica contra el món modern «nihilista» en *La crisi de la cultura europea* (1917).

⁸ Rudolf Borchardt (1877-1945) va conrear tots els gèneres literaris, però se'l recorda sobretot en la seva faceta de traductor poliglòt i, especialment, per la seva traducció de la Divina Commedia (1930). Con Pannwitz, també va pertànyer durant un temps al grup elitista de George.